

6. Осврт на рад друштвено-политичких организација

У данима најстрашнијег рата и окупације 1941—1945, какве ова земља и народ, навикнути на ратовања која су им други наметали, до тада нису доживели, настава на факултетима Београдског универзитета била је прекинута. Ауде, амфитеатри, учионице и лабораторије су опустеле, а многи ђаци и наставници, настављајући светле традиције својих предака и борбу напредног студентског покрета, вођену опредељењима Комунистичке партије и других напредних снага између два рата, полагали су на ратиштима, губилиштима, логорима и затворима најтеже испите из патриотизма и храбрости. Многима од њих је у овом четворогодишњем периоду борби и страдања прекинут животни пут у годинама младости, у добу снаге и полета за рад и стваралаштво.

Земља је своју слободу дочекала са дубоким ранама од немилосрдног ратног разарања, с тугом за милион и седам стотина хиљада палих у рату и револуцији и са огромним оптимизмом и полетом да се што пре створе услови за бољи живот и развитак у новом друштвеном поретку. Револуција је морала да настави свој ход и учврсти своје тековине у напорном периоду обнове и изградње опустошене земље, да води битку са својим спољним непријатељима и мрачним снагама прошлости, које још нису положиле оружје, да се бори за независност земље у сложеној међународној ситуацији која се све више компликовала у предвечерју хладног рата, да се бори за стварање хуманијих и демократских друштвених односа. Велики део задатака и обавеза преузела је генерација младих, која је изишла и стасала у рату и изнела на својим плећима највећи део борбених задатака. За нове обавезе било је потребно много ентузијазма, снаге, труда и знања са много личних одрицања у условима сиромаштва, насталог највећим делом због ратних пустошења као и доратног стања и друштвених односа.

На почетку овог периода обнове и изградње, у јесен 1945. године, на тадашњи Грађевински одсек Техничког факултета Универзитета у Београду, вратили су се његови ђаци да наставе ратом прекинуте студије и уписала се прва послератна генерација студената грађевинарства. Било је међу њима оних који су прошли тешке године партизанског ратовања, који су командовали војним јединицама, оних који су учествовали у завршним операцијама за ослобођење земље, као и оних који су се вратили из заробљеничких логора. Услови за студирање били су врло тешки. Школски простор био је невероватно скучен, јер се у згради Техничког факултета одржавала настава за све одсеке техничких наука, недостајао је наставни кадар, од којег је један број страдао у рату. Те прве школске године настава се одржавала по јакој зими у хладним учионицама и амфитеатрима са оскудном опремом и училима, која су у току рата била упропашћена или оштећена, користећи се ионако сиромашном доратном уџбеничком литературом. Проблеми смештаја и исхране великог броја студената, који су дошли из других крајева земље у Београд били су нарочито тешки. Те прве послератне године биле су познате због несташице хране и артикала широке потрошње, што је свакако отежавало услове студирања. Поред тога, прекид у школовању, настао због рата, тешкоће искушења и патње кроз које су прошли у ратним годинама многи студенти, захтевали су више напора да би се савладала потребна знања из области грађевинске технике, него што је то потребно у нормалним приликама. Тешко је речима исказати сву тежину услова за рад и обавеза ондашњих генерација студената које су они извршили успешно са пуно залагања и ентузијазма. Али младост је увек лепа и многи тешки тренуци из тог доба живота остали су у сећањима као сведочанство нечег лепог и узвишеног.

Организација Комунистичке партије Југославије на Београдском универзитету, у јесен 1945. године, састојала се од 10 партијских ћелија, а њеним радом руководио је Универзитетски комитет. Још у предратном периоду, Комунистичка партија је имала јако упориште на Београдском универзитету и у тешким условима илегалног политичког рада она је руководила и усмеравала акције напредног студентског покрета. На Техничком факултету формирана је Партијска ћелија која се делила на одељења по одсесима. Радом ћелије руководио је Партијски биро састављен од секретара ћелије и секретара одељења. Партијско одељење на Грађевинском одсеку формирано је 5. децембра 1945. године и бројало је 35 чланова студената, а први секретар био је Петар Јовановић Уча. Од самог оснивања, комунисти су развили веома интензиван рад на личном идејно-политичком уздизању, на деловању и раду у Савезу комунистичке омладине Југославије, у стручним студентским удружењима, на проблемима наставе, припреми и организовању радних и других студентских акција. Идеолошко-политички рад реализовао се кроз проучавање Основа дијалектичког материјализма, Историје КПЈ и СКП (б), Историје НОБ-а, Економије ФНРЈ и Устава ФНРЈ и др. на дебатним састанцима и курсевима.

Контрареволуционарне снаге, потпомагане спољним и унутрашњим непријатељима новог друштвеног система, настављале су своју борбу у новим мирнодопским условима. Оне су се трудиле да своје приврженике убацују и налазе у разним структурама друштва, па и међу студентском омладином. Стога су питања конспирације у раду, разоткривања и борбе против реакционарних елемената била предмет рада комуниста у тим првим послератним годинама.

Посебан значај придаван је раду и понашању сваког појединца, његовој спремности да прихвати и извршава обавезе, као и самокритичности за сопствене поступке и деловање. Рад у школи и успешно студирање сматрани су основним обавезама комуниста и скојеваца, па су не само за губљење године него и за преписивање на испитима изрицане најстроже партијске казне. Питања организације наставе, успеха у студијама, помоћи слабијим студентима кроз индивидуални рад или кружоке из појединих тежих предмета, издавања уџбеника и скрипата била су често разматрана на састанцима партијске и омладинске организације.

Никада нису у толикој мери недостајали грађевински инжењери овој земљи као у тим годинама њене обнове и изградње, али се није захтевало да се тај недостатак ублажи снижавањем критеријума и квалитета рада у школи. Грађевински факултет стога може бити поносан на

многе своје ђаке који су студирали у тим послератним годинама, који су дали огроман допринос развоју наше науке и истраживања у свим областима грађевинарства и геодезије, пројектовању и грађењу великих објеката у земљи и иностранству.

Студентска омладина Техничког факултета окупљала се на почетку око Централног удружења студената технике (ЦУСТ), које је постојало и пре рата. Ово је било стручно студентско удружење и имало је задатак да се брине о раду и животу студената и о реализацији идеолошко-политичког рада међу студентима. Удружење је имало наставну, економску, културно-просветну и статистичку секцију. Рад Удружења одвијао се по одсесима, тако да је на Грађевинском одсеку формирано Удружење студената Грађевинске технике (УСГТ). Јануара 1946. године формирана је Народна студентска омладина у саставу Народне омладине Југославије као друштвено-политичке организације која је преузела низ задатака стручних студентских удружења.

Савез Комунистичке омладине Југославије (СКОЈ), као организација, састављена од напредних и марксистички опредељених омладинаца, која је имала богату револуционарну прошлост из предратног и ратног периода, био је организован по активима на одсесима Техничког факултета. О целокупном раду ових активна бринуло се партијско одељење одсека. Обим рада чланова СКОЈ-а био је врло значајан, нарочито из области идеолошко-политичког образовања и подлегао је врло строгој партијској дисциплини, пошто је пријем у Партију вршен из чланства СКОЈ-а. Ова организација је постојала све до IV Конгреса Народне омладине и СКОЈ-а, када је СКОЈ престао да постоји као политичка организација и био је укључен у Народну омладину Југославије.

Већ у пролеће 1946. године врше се припреме и пријављивање за одлазак студената на изградњу пруге Брчко—Бановићи, па се за студенте I и II године одржавају кратки курсеви о грађењу железничких пруга и тунела. Са Грађевинског одсека на овој радној акцији учествују 90 студената, који су постигли одличне радне резултате. Следеће 1947. године, студенти Грађевинског одсека учествују на изградњи Пруге Шамац—Сарајево, Пионирске пруге у Кошутњаку и Панчевачког моста. Због уписа нових студената у јесен 1946. године повећава се број чланова Студентске омладине и Комунистичке партије, па се формирају организације НСО по годинама студија и два партијска одељења на Грађевинском одсеку. Проширују се облици идеолошко-политичког рада у омладинској и партијској организацији и организују вечерњи курсеви, семинари, кружоци и Дописна партијска школа. Врше се анализе ус-

пеха у учењу и разматра одговорност комуниста у односу на испуњење школских обавеза.

У јеку обнове и изградње наше земље, која је после непуне три године постигла огромне политичке и радне резултате уз скромна материјална средства и опрему али уз велики радни елан и одрицања, 1948. године издата је у Букурешту Резолуција Коминформа о стању у Комунистичкој партији Југославије. Због одлучног супротстављања стаљинистичком концепту изградње социјализма и односа међу социјалистичким земљама и комунистичким партијама, наша земља је била изложена економској блокади, политичким и другим притисцима од стране земаља социјалистичког лагера, што је нарочито погодило нашу причреду.

Исте године одржан је и V конгрес КПЈ, чије су одлуке и резолуције изражавале вољу и спремност југословенских комуниста и народа да бране своју независност и свој пут друштвеног развоја у врло сложеној међународној ситуацији.

Као и у свим другим партијским организацијама, тако су и у партијској организацији Грађевинског факултета, која је те године формирана од дотадашњег Грађевинског одсека, одржавани дуги и чести састанци на којима су се изјашњавали чланови Партије и скојевци и разматрали политичку ситуацију. Огроман број комуниста, студената и свих радних људи Факултета прихватио је одлуке V конгреса КПЈ и пружио подршку нашем државном и партијском руководству. У том периоду политичких и војних притисака и претњи, у ери хладног рата, студенти Грађевинског факултета, укључујући се у општу акцију целокупне наше омладине, изражавају спремност да граде и бране своју земљу. Учествоју 1949. године у радним акцијама на изградњи Ауто-пута Београд—Загреб, Новог Београда, Стадиона ЈНА и других објеката. Априла 1951. и 1952. године учествују у великим маневрима студената, на којима је проверавана борбена спремност студентске омладине да се укључи у одбрану земље.

Доношењем Закона о радничким саветима у Савезној народној скупштини, 28. јуна 1950. године, почиње нов период у развоју наших социјалистичких односа на основама самоуправљања. Укључивање радних људи у процес одлучивања и управљања у предузећима и радним организацијама, превазилажење статистичких друштвених односа, који су били неопходни у дотадашњем развоју нашег друштва, постаје основно опредељење комуниста у њиховој политичкој акцији. Исправност таквог пута нашег развоја убрзо се у пракси показала и потврђена је већ на VI конгресу Комунистичке партије Југославије, новембра 1952. године, која је на том Конгресу променила назив у Савез комуниста.

На Факултету се формирају основне организације СК по годинама и основна организација СК наставника; радом свих основних организација руководи Факултетски комитет СК и оваква организациона структура ће се задржати све до 1967. године. Студенти су били организовани у Савез студената, као део Народне омладине Југославије, чијим је радом руководио Факултетски одбор Савеза студената.

У Савет Факултета, као највиши орган управљања поред представника друштвене заједнице бирају се представници свих структура на Факултету. Студентска организација била је заступљена с једним представником. У овом периоду стварају се и повољнији услови за смештај студената, али ће они и даље остати далеко испод стварних потреба, јер се на Грађевински факултет уписују студенти не само из Србије него и из већег дела наше земље.

Реформа наставних планова и програма, која ће се спроводити све до данас, у просеку сваке четврте године — организација наставе, обим школских задатака и елабората и начин њихове обраде, издавање уџбеника и скрипата били су главни проблеми које су разматрале организације Савеза комуниста и Савеза студената на Факултету, доприносећи тако њиховом бољем решавању. Студентска организација је у вези са овим питањима износила врло принципијелне и критичке ставове, захтевајући да се изврши осавремењавање наставе из појединих предмета на рачун методских јединица које нису од значаја за праксу и сл. С друге стране, студентске основне организације СК захтевају од својих чланова да дају пример осталима у учењу и друштвено-политичком раду, па изричу и најтеже партијске мере за непоштовање оваквих ставова. У време увођења и реализације „вишестепене наставе“ на Факултету 1960—1966. године, организације Савеза Студената и Савеза Комуниста указивале су на негативне стране и последице оваквог студирања на Грађевинском факултету, па је овај облик наставе касније и укинута.

У области идеолошко-политичког рада, на састанцима СК разматра се Нацрт програма СК, који је усвојен на VII конгресу СК 1958. године, у Љубљани; комунисти и студенти се упознају са актуелним политичким догађајима у земљи и иностранству. На Факултету се сваке године организују семинари за новопримљене чланове и кандидате СК, на којима се упознају са Програмом и Статутом СК. Поред тога, на Универзитету се организују и семинари за студенте комунисте, који раде у рукавствима организације СК и Савеза студената. Сваке школске године организовано је заједно са Удружењем универзитетских наставника по неколико предавања за студенте и наставнике, на којима је већи број наших дру-

штвено-политичких и научних радника говорио о најактуелнијим питањима друштвено-политичких односа у нашој земљи, о међународној ситуацији и о филозофским проблемима социјализма. Овај облик рада прерашће 1972. године у Марксистичку трибину, која и данас постоји. У периоду 1956—1958. године, у распореду часова наставе постојало је резервисано време за одржавање оваквих предавања и дебатних састанака за студенте и наставнике.

Идеолошком уздизању студената свакако је допринело и увођење у наставне планове најпре Политичке економије, затим (од 1960. године) и Основа науке о друштву, а од 1973. год. и Основа марксистичке филозофије, Политичке економије и Самоуправног социјализма. Овде треба истаћи нарочито интензивну активност на нашем Факултету од 1962/63. године, приликом разматрања Нацрта Устава СФРЈ.

Од 1958—1963. године поново се организују савезне радне акције на изградњи Ауто-пута братства и јединства. Године 1958. и 1959. око 70 студената нашег Факултета заједно са студентима Више педагошке школе из Београда формирају бригаду „Вељко Дугошевић”, а од 1960. године, наш Факултет формира своју омладинску радну бригаду која броји 120—130 студената. Ова бригада је носила име нашег истакнутог професора, научног и јавног радника Кирила Савића и сваке године је проглашавана за једну од најбољих на траси за изванредне успехе на овим радним акцијама. Године 1962. је одликована Орденом рада са црвеном заставом. Године 1964. ова бригада је учествовала на изградњи пута до Вукове родне куће у Тршићу, у чијем су трасирању и пројектовању учествовали и наши студенти.

Још почетком децембра 1945. године одржан је у Београду први састанак са представницима партијских организација Загребачког и Љубљанског техничког факултета ради размене искустава у раду. Од тада се настављају и проширују контакти и различити облици сарадње Грађевинског факултета у Београду са осталим грађевинским факултетима и одсецима за грађевинарство у земљи.

Од 1962. године сваке године одржаване су интерфакултетске конференције студената грађевинарства Југославије, које ће од 1973. године прерасти у грађевинијаде. На овим сусретима студената разматрају се различити проблеми живота и рада студената, реформе и организације наставе, рада студентске организације и друга питања. Поред радног дела, на овим сусретима редовно су одржавана спортска такмичења, изложбе дипломских радова, школских задатака и пројеката, фотографија и друго; организују се посете већим градилиштима и објектима и туристичким местима. Сви ови облици сарадње доприносе зближавању младе генерације из свих наших центара.

Нарочито интензивна сарадња одвија се последњих неколико година између студентских организација Грађевинских факултета Београда и Загреба, које су се 1977. године и збратимиле.

Поред ове сарадње студентских организација, треба истаћи и међуфакултетску сарадњу појединих завода и катедара. Тако се од 1971. године одржавају годишња саветовања завода и катедара за организацију грађења грађевинских факултета, затим саветовања Завода за математику и нацртну геометрију. На овим саветовањима, поред размене искустава у извођењу наставе, разматрају се наставни програми и одржавају стручна и научна саопштења.

Факултетски комитети СК су укинута 1967. године, када је формирана једна основна организација СК на Факултету, која се делила на седам актива од којих је један био састављен од чланова наставног и ненаставног особља. У овом периоду Факултет почиње више да се укључује у сарадњу са другим радним организацијама из привреде, па се питања расподеле доходака чешће разматрају на састанцима актива наставног и ненаставног особља и радне заједнице. Поред тога, у студентским активима СК и у студентској организацији све више се постављају захтеви за веће укључивање студената у процес самоуправљања и одлучивања на Факултету, за реформу и бољу организацију наставе, за повећање броја испитних рокова, за писање и издавање уџбеника и скрипата, побољшање студентског стандарда и друго. У овом периоду јачања техно-бирокупатских, либералистичких, па и ултралевих снага у друштву, повећавају се социјалне разлике, незапосленост и друго. Поред тога, међународна ситуација била је врло сложена због рата у Вијетнаму, догађаја у Чехословачкој и другом.

У таквим условима, јуна 1968. године, избили су студентски догађаји на Београдском универзитету, у којима су учествовали и студенти Грађевинског факултета. Током недеље дана одржавани су свакодневно дуготрајни састанци студената на Факултету, на којима се дискутовало о стању у нашем друштву и на Факултету. У свом акционом програму, наши студенти су истицали захтеве за бржим уклањањем негативних и несоцијалистичких појава у друштву, за смањивањем социјалних разлика и незапослености, за побољшањем животног стандарда радника, развијањем самоуправљања на Факултету и остало. У овим својим захтевима, студенти Грађевинског факултета имали су подршку наставника и организације СК. Ови зборови су у тим данима одржавани без ексцеса на нашем Факултету, а различите либералистичке ултралеве и антисоцијалистичке снаге нису могле доћи до изражаја.

После ових догађаја предузет је низ мера да се отклоне поменуће слабости, донет је закон о

приправницима, који је омогућио боље запошљавање младих људи. Поред тога стварају се услови за активније учествовање студената у самоуправљању, повећава се број студентских представника у органима самоуправљања и њиховим комисијама. Међутим, идејна борба с носиоцима антисамоуправних, националистичких и либералистичких схватања још дуго ће потрајати и на Београдском универзитету и у нашем друштву. Чланови СК, студенти и сви радни људи су с великим одобравањем прихватили одлуке XXI седнице Извршног бироа ЦКСКЈ, којима је задат тежак ударац националистичким снагама и појавама у нашој земљи. Међутим, у овом периоду 1969—1972, који је карактеристичан и као период либерализма у СК, слаби улога и утицај основних организација СК на даљи развој самоуправних и продукционих односа, јачају техно-бирокарске и либералистичке снаге, а на Универзитету се идеолошко-политички рад и марксистичко образовање своде на најмању меру. Неке од ових појава нису мимоишле ни нашу средину све до Писма председника Тита и Извршног бироа ЦКСКЈ, октобра 1972. године.

Писмо председника Тита и уставне промене утицале су на активирање рада организације СК и студентске организације која се укључује у Савез социјалистичке омладине. Интензивира се идејно-политички рад, организује се политичка школа за новопримљене чланове СК, формира Марксистичка трибина и повећава број часова наставе Марксистичког образовања.

У оквиру уставних промена током 1973. разматра се нова организациона и самоуправна структура Факултета, у којој ће студенти и представници шире друштвене заједнице бити више заступљени него дотада. Врши се измена наставних планова и програма; смањује се укупан фонд часова, уводе се полусеместрални распуст ради ефикасније организације испита, статутом се регулише проблем писања и издавања уџбеника и скрипата.

Савез синдиката, као најшира организација радничке класе и радних људи, има своју подружницу на Грађевинском факултету од 1946. године. Синдикална организација се најчешће бавила питањима услова рада, живота и стандарда радних људи, узајамне помоћи, прикупљања прилога за пострадале у нашој земљи и иностранству услед елементарних и других непогода. Активност синдиката у првим послератним годинама нарочито се огледала у ширем укључивању радних људи у процес изградње социјалистичких друштвених односа, у различитим доброволним радним акцијама, у предизборној активности итд. Поред тога, на Грађевинском факултету, ова организација је посветила посебну пажњу неговању добрих међуљудских односа радних људи, ор-

ганизујући заједничке другарске вечери, посела, излете и екскурзије и пригодне свечаности поводом државних празника и дана жена. Врло значајна улога овој организацији дата је нашим Уставом 1974. године у раду и развоју делегатског система и развоја самоуправних односа. Она се стога и на Грађевинском факултету од тада врло активно укључила, заједно са Савезом социјалистичке омладине, у избор делегата и делегација за Већа скупштина општина и шире друштвено-политичке заједнице.

Организација Савеза комуниста на Грађевинском факултету сада има 750 чланова, организованих у девет основних организација (четири на првој и другој години, по једна, на Одсецима за саобраћајнице, хидротехнику и геодезију и две на Одсеку за конструкције). Чланови СК наставници, сарадници у настави и ваннаставно особље су заједно са студентима чланови једне од ових основних организација и учествују у раду Активна СК наставног и ненаставног особља, који броји 85 чланова. Нарочито велики прилив младих чланова СК остварује се уписом на Факултет, тако да у организацију СК долази годишње 120—130 студената прве године, а основне организације врше, такође, пријем нових чланова.

Најважнија питања којима су се основне организације СК и Актив наставног и ненаставног особља бавили у последње две године, а и сада, односила су се на нову организациону структуру Факултета на основама Закона о удруженом раду, на проблеме стварања и расподеле дохотка, на кадровске и наставне проблеме, развој и реформу школе и даљу оријентацију њеног рада, идеолошко-политичко образовање и друго.

У овом тридесетпетогодишњем раду и деловању организације СК на Грађевинском факултету било је свакако доста пропуста, покушаја појединачна или мањих група да се наметну организацији и Факултету као целини, да прибаве себи, у име радних људи и студената, права у одлучивању која им не припадају итд. Међутим, такве појаве нису биле честе и нису могле имати ширу подршку чланова СК и радних људи; СК на Грађевинском факултету успевао је да прати све токове развоја нашег друштва, да усмерава своје акције на реализацију уставних, конгресних и других значајних одлука, да се бори за развој самоуправних односа, побољшање квалитета рада итд. У оквиру универзитетске организације, организација СК на Грађевинском факултету створила је својим радом и деловањем значајан углед. Многобројни закључци, ставови, препоруке и одлуке са састанака и конференција СК на Грађевинском факултету наилазили су на интересовање, одобравање и подршку радних људи и студената Грађевинског факултета.